

- تو کجائی؟

در گستره بی مرز این جهان

تو کجائی؟

- من در دوردست ترین جای جهان ایستاده ام:

کنار تو.

- تو کجائی؟

در گستره ناپاک این جهان

تو کجائی؟

- من در پاک ترین مقام جهان ایستاده ام:

بر سبزه شور این رود بزرگ که می سراپد

برای تو.

احمد شاملو - ترانه کوچک

در فراق یار

همیشه در کنارت بود. هر کجا که بود. پناه بود و آغوش باز، غمگسار لحظه های تلخ.

وقتی دلت گرفته بود از جور زمانه خونریز و سیاهی بر آسمان ها چیره بود، کوکب هدایت می شد و از گوشه ای برون می آمد و نور و نوید می آورد. با کلامش ، پیچیده در آن صدای روشن پر طنین، تباهی ها را می زدود و دلت باز می شد. فضای سینه اش لبریز بود از عشق و به هر جا و به هر محفلی که پا می نهاد، این چشمه جوشان را به اطراف می پراکند و جاری می کرد.

خاک ایران را وجب به وجب گشته بود و گام زده بود. توشه بار دانش و مشاهداتش پیرامون مسائل زندگی روستائیان و عشایر و ایلات ایران از او پژوهشگر و صاحب‌نظری تراز اول در این عرصه‌ها پدید آورده بود.

از نوجوانی ساحل امن عیش را وانهاده بود و بیم موج و آن گرداب‌ها را به جان خریده بود. زندگی اش را در فراز و فرودهای نهضت ملی سپری کرده بود و ایستادگی‌های آن پیر نستوه نهضت ملی را همواره می‌ستود و راه او را می‌پوید. از نسل باورمندان به استقلال ایران و حکومت قانون بود. آرزوی بزرگش آشتی دادن عدالت و آزادی بود.

از آن هنگام که به ناگزیر جلای وطن کرد و با آن خاک وداع گفت، هیچگاه از غم ایران و سرنوشت مردم آن نیاسود. به فرانسه پناهنده شده بود و از پناهندگی سیاسی قدر و منزلتی ساخته بود احترام آمیز و زنهار می‌داد که تا خودکامگان در قدرتند، حرمت هویت خویش را نشکنیم. به وسواس پایبند اصول اخلاقی بود و اخلاق در چشم او "پاکیزگی اجتماعی" بود نه بد و خوب‌های رایج زمانه. و این پاکیزگی را به سیرت درونی خود بدل کرده بود.

گستره کم مانند دوستی‌ها و مناسبات اجتماعی او و احترام و اعتمادی را که همه نسبت به او داشتند در کمتر کس دیگری می‌شد یافت. همه او را از آن خود می‌دانستند و او خود به همه تعلق داشت.

از همان سال‌های نخست مهاجرت در اندیشه کار پایدار فرهنگی بود و تلاش‌هایش در برپائی و ماندگاری مرکز اسناد و پژوهش‌های ایرانی در پاریس، زبانزد همه بود. بعدها که مرکز به پژوهشگاه بین‌المللی تاریخ اجتماعی در هلند انتقال یافت، در همان جا به یاد استاد و مرادش غلامحسین صدیقی و به پاس خدمات او، بنیاد پژوهشی صدیقی را پی‌ریخت.

به مشروطه سخت دلبسته بود و خود را از تبار طلایه‌داران آن انقلاب می‌دانست. در بازخوانی تاریخ معاصر و جستار در احوال و اعمال روشنفکران و حکومتگران به نکته‌های نغز پی برده بود و از آن‌ها مفاهیمی ساخته بود که روایت‌های او را از این دوره تاریخی سخت شنیدنی و تأمل‌انگیز می‌کرد: از "معتمدان مردم" می‌گفت و نقش آنها در اصلاحات اجتماعی؛ از "گسست" در حافظه تاریخی ما نسبت به آمال مشروطه و دلایل آن یاد می‌کرد و مصداق‌های تاریخی آمیزش و همدستی شریعت و قدرت را به شرح باز می‌نمود.

این آموخته‌ها و اندوخته‌ها، همراه با صمیمیت لحن و استعداد شگرفی که در بیان خاطرات و حکایات داشت، محضر او را چنان کرده بود که دل‌کندن از آن سخت دشوار بود.

و به راستی فروتن بود، مثل خاک. و سرانجام به خاک پیوست. در گرگ و میش صبح که آن همه دوست می‌داشت. در سحرگاه پنجشنبه چهاردهم فوریه ۲۰۱۳، هوشنگ، امیر هوشنگ کشاورز صدر، از میان ما رفت.

همه عمر در آبادی بنای محبت کوشید. بذر دوستی و نهال امید که در دل ما کاشت و رفت، بار خواهد داد.

یاد و یادگارهای او، آن وجود بی‌همتا را، در ما تکثیر خواهد کرد.

اروند آبراهامیان - رسول آذرنوش - فرهاد آرین پور - نعمت آزر - فرهاد آسور - مریم آسور - بهجت آشوری - داریوش آشوری - کاوه آشوری - ابراهیم آوخ - علی ابطحی - حبیب ابن جلال - تورج اتابکی - حمید احمدی - فریدون احمدی - پریسا احمدیان - ایرج ادیب زاده - مستوره احمدزاده - یوسف اردلان - کمال ارس - مهدی استعدادی شاد - بانو اسکندانی - قادر اسکندانی - پروانه اسکوتی - نادر اسکوتی - اصغر اسلامی - مریم اشرفی - ایرج اشراقی - احمد اشرف - رضا اصغرزاده - ناصر اعتمادی - محمد اعظمی - مهران اعظمی - رضا اغنمی - بهمن افسر - آذر اکبری - افسر اکبری - حمید اکبری - مسعود اکبری راد - رضا اکرمی - صدرالدین الهی - صادق امیرحسینی - علی امیرحسینی - بابک امیرخسروی - خسرو امیری - بهمن امینی - فریبا امینی - محمد امینی - علی امینی نجفی - ایراندخت انصاری - مرجان انصاری - منصور انصاری - عبدالکریم انواری - اصغر ایزدی - جلال ایزدی - شیده ایزدی - کاظم ایزدی - مهرداد باباعلی - رامین بارتو حاجبی - ناهید باقری - کمال بایرام زاده - منیره برادران - مهرزاد بروجردی - لادن برومند - نسرین بصیری - شیدا بنائی - علی بنوعزیزی - فیروزه بنی صدر - فرامرز بهار - سهراب بهداد - امین بیات - مجید بیات - سیروس بینا - کوروش پارسا - میثاق پارسا - تورج پارسی - ناصر پاکدامن - مهران پاینده - ژینوس پزشکی - امیر پیشداد - سعید پیوندی - زری تأثریان - تقی تام - منیژه تام - حیدر تبریزی - کمال تقدیسی - منوچهر تقوی بیات - فریبا ثابت - حمیدرضا جاودان - اسفند جاوید - فلور جاوید - اقدس جاویدی - سیروس جاویدی - لادن جاویدی - نصرالله جاویدی - بابک جزنی - مازیار جزنی - میهن جزنی - ناهید جعفرپور - علی جلال - فریده جلالی (حقانی) - محمد جلالی (م. سحر) - البرز جم - فرشید جمالی - جواد جواهری - فروغ جواهری - محمد رضا جواهریان - شهرزاد چگنی - ویدا حاجبی - علی اصغر حاجسید جواد - لیلا حاج سیدجواد - نگار حاج سیدجواد - احمد حب خو صبا - زهره حبیب محمدی - سروش حبیبی - فرنگیس حبیبی - مجید حبیبی - منصوره حبیبی - علی حجت - مینا حریری - حسن حسام - محسن حسام - علی حصوری - تراب حق شناس - نینا حقی - شهره حقیقت - نسیم خاکسار - مهدی خانبابا تهرانی - اسماعیل ختایی - هادی خرسندی - بهروز خسروی - رضا خسروی - اسماعیل خوئی - سبا خوئی - مهری داداشی - توران دانا - مرضیه دانش - رضا دانشور - بهروز داودی - ایران درودی - پرویز دستمالچی - رضا دقتی - منوچهر دقتی - محمود دلخواسته - حسین دولت آبادی - احسان دهکردی - حمید ذوالنور - پایا راستگونیا - مهشید راستی - محمود راسخ - رضا ربانی - علیرضا رجائی - ناصر رحیمخانی - نستور رخشانی - سهیل رسولی - نسرین رضائی - علی رضوی - محمود رفیع - مرتضی رفیعی - فرهمند رکنی (اخوی) - سعید رهنما - علی رهنما - مجید رهنما - صدرالدین زاهد - فریده زبرجد - مجید زربخش - فخری زرشگه - ایران زندیه - فرانسواز ساعدلو - هوشمند ساعدلو - رحمان ساکی - منوچهر سالکی - ویدا سامعی - ایرج سبحانی - مهدی سررشته داری - فرج سرکوهی - احمد سلامتیان - نسرین سلمانی مظفر - مسعود سمیع - نبی سمیعی - هایده سناوندی - سعید سنجابی - اکبر سوری - هوشنگ سیاح پور - بهمن سیاوشان - مرتضی سیاهپوش - اکبر سیف - علی شاکری - علی شاهنده - منصوره شجاعی - رحیم شریفی - بهرام شفیعی - حسین شفیعی - شهلا شفیق - مهین شکرالله پور - زهرا شمس - حسن شمسانی - پرویز شوکت - هوشنگ شهابی - الویا شیبانی - حماد شیبانی - کاوه شیبانی - اصغر شیرازی - کیومرث صابغی - کامران صادقی - منوچهر صالحی - ویدا صالحی - علی صدارت - هوشنگ صناعیها - فهیمه صوراسرافیل - شهران طبری - علی طلوع - احمد طهماسبی - اسدالله طیورچی - بهروز عارفی - رضا عاصی - عباس عاقلی زاده - مرتضی عبداللهی - حمید عروجی - ناهید عزآبادی - نادر عصاره - فخرالدین عظیمی - فرزانه عظیمی - رضا علامهزاده - مسعود علوی بحرینی - رضا علیجانی - سرور علیمحمدی - شهاب عمویور - آنا عنایت - سپیده فارسی -

کامبیز فاروقی - شاهین فاطمی - مسعود فتحی - مهرداد فتحی - سعید فدوی - فرید فدوی - علیرضا فراقی - بهروز فراهانی - سیاوش فرجی - ویدا فرهودی - شهلا فرید - رضا فیض - شهاب فیضی - فرجاد قاسمی - فرزانه قاسمی - فرشاد قاسمی - فرهنگ قاسمی - فریبا قاسمی - وجیه قاسمی - ناصر قاضی زاده - غزاله قربانیان - فرشته قریشی - پرویز قلیچ خانی - نازی قفقازی - شهرام قنبری - شهزاد قنبری - مینو قندهاریان - هایده قهرمانی - کیان کاتوزیان - محمد علی همایون کاتوزیان - ناصر کاخساز - فرشین کاظمی نیا - کاظم کردوانی - علی کریم زاده - بهزاد کریمی - علی کریمی - حجت کسرائیان - سیروس کسرائیان - علی کشتگر - رضا کعبی - رئوف کعبی - پری کلانتری - هرموز کی - جان گرنی - فرانہ گرنی - جهانگیر گلزار - امیرحسین گنج‌بخش - علی گوشه - بهزاد لادین - کریم لاهیجی - مهری مالک - مہناز متین - علی متین‌دفتری - مریم متین‌دفتری - هدایت متین‌دفتری - نوش‌آذر مجللی - پرویز مختاری - علی مختاری - مصطفی مدنی - باقر مرتضوی - رضا مرزبان - منیژه مرعشی - احمد مسکوب - جعفر مسعودی - شہین مصطفی‌قلی - مہران مصطفوی - ناهید مظفری - بہروز معظمی - ژیللا معظمی - شیوا معیری - عباس معیری - خاطرہ معینی - رضا معینی - هایده معینی - مجتبی مفیدی - بہمن مقصودلو - محسن مقصودی - ابراهیم مکی - مگی ملک - مرتضی ملک‌محمدی - مہدی ممکن - محسن منصوری - عزیز منجمی - اسفندیار منفردزاده - ذبیح موسوی - فرشته مولوی - باقرمؤمنی - مہدی موبدی - ناصر مهاجر - فردوس میرآبادی - میترا میرزا زاده - انور میرستاری - مسعود میرشاهی - مہران میرفخرائی - عباس میلانی - حسن نادری - رضا ناصحی - شیدا نبوی - جمیلہ ندائی - علی ندیمی - محسن نژاد - اصغر نصرتی - فرہاد نعمانی - مسعود نقرہ کار - زہرہ نوبری - حمید نوزری - پرویز نویدی - داریوش نویدی - بہمن نیرومند - شیدان وثیق - ژالہ وفا - پروین وفائی زاده - عباس ہاشمی - فریبا ہشترودی - شہلا ہوشمند - شہلا ہوشیار - منوچہر یزدیان - محسن یلغانی - فاطمہ یوری.